S.U.G College of Education

સ્વનો વિકાસ

સામાજિક સ્વનો વિકાસ

Dr. Kiranben. J. Patel

સામાજિક સ્વનો વિકાસ

- 2.1 સામાજિક સ્વ અને સાંસ્કૃતિક સ્વની સંકલ્પના
- 2.2 સ્વને વિકસાવતી સંસ્થાઓ : કુટુંબ, શાળા, સમુદાય
- 2.3 રૂઢિચુસ્તતા, પૂર્વગ્રહો : જાતિ, ભાષા, અને ધર્મ ની સંકલ્પના અને સ્વ
  વિકાસ કરવામાં ભૂમિકા

2.4 ઈન્ટરનેટ યુગમાં સ્વ ઓળખની કટોકટી અને સ્વ વધારો કરવાની
કુશળતા

2.1 સામાજિક સ્વની સંકલ્પના

- સામાજિક સ્વ એટલે આપણા આંતર –વૈયક્તિક સબંધો અને બીજા લોકો તરફની આપણી પ્રતિક્રિયા
- Social self refers to how we perceive ourself to others, it involves relationship building, empathizing, ane communicating

સામાજિક સ્વ એટલે આપણી સામાજિક ઓળખ, સામાજિક પરિસ્થિમાં વ્યક્તિનું લાક્ષણિક વર્તન

આમ, સ્વ એટલે વ્યક્તિનો પોતાનો વિકાસ, જન્મની શરૂઆતમાં સ્વનો વિકાસ થયો હોતો નથી, પરંતુ સામાજિક અનુભવો અને પ્રવુતિઓ દ્વારા તેનો વિકાસ થાય છે

સામાજિક સ્વ વિશેની થિયરી

- મેડ નામના મનોવૈજ્ઞાનિકે આ થિયરી આપી
- તેમના મતે સામાજિક આંતરક્રિયાથી સ્વ ઉતપ્પન્ન થાય છે, જેમકે બીજાને જોવાથી, બીજાનું અવલોકન કરવાથી, બીજા સાથે આંતરક્રિયા કરવાથી, બીજાના પ્રતિભાવ સાંભળવાથી, તેમને સંન્માનિત કરવાથી

સામાજિક સ્વનું મહત્વ

- સામાજિક પરિસ્થિતીમાં આપણા વિશેનો આત્મ વિશ્વાસ કેળવવા
- આપણે આપણા જૂથના મહત્વના વ્યક્તિ છીએ એવી લાગણી અનુભવાય
- જેનાથી હકારાત્મકતા આવે છે, જૂથને પણ આ બાબત હકારાત્મક પ્રકાશ પુંજ તરફ લઇ જવામાં મદદ કરે છે
- આપણે આપણું જૂથ ધરાવીએ છીએ એવી સારી લાગણી નો અનુભવ થાય છે
- આપણે એકલા નથી પણ આપણી સાથે ઘણા બધા વ્યક્તિ છે એવુ સાહસ બળ મળે છે

સાંસ્કૃતિક સ્વની સંકલ્પના

- આપણી સંસ્કૃતિ આપણા સ્વ પર અસર કરે છે તે વિશેની જાગૃતિ
- My norms, belief and values affect my perception and my assumption
- સંસ્કૃતિની ઓળખ : ધર્મ, જાતિ, જાતીયતા, વિવિધ ક્ષમતાઓ
- સ્વ ઓળખ પર સંસ્કૃતિની અસરો : સામાજિક સંસ્થાઓ, રીતરિવાજો, ધર્મ,ભાષા, સરકાર, આર્થિક બાબતો, કલાઓ

સંસ્કૃતિના ઉદાહરણો

- ભાષા
- તહેવારો
- આપણો ભવ્ય વારસો
- ખાનપાન
- સ્થાપત્ય
- રીત-રિવાજો
- નિયમો, કાયદાઓ
- પહેરવેશ
- સામાજિક સ્તર, ધાર્મિક માન્યતાઓ, પરંપરાઓ

Unit :2 સ્વને વિકાસવતી સંસ્થાઓ

- 1. કુટુંબ : માણસ જે પરિવાર માં જન્મે છે ત્યાંથી જ ઘણું બધું શીખવાની શરૂઆત કરે છે. એની ઘણી બધી માન્યતાઓ નો વિકાસ થાય છે, પરિવારના મૂલ્યોને તે પોતાના મૂલ્યો ઘણે છે પરિવારની બોલી, ધર્મ, રીત રિવાજ, પોશાક, તહેવાર, ખોરાક અપનાવે છે
- આ બધીજ બાબતો તેનો સ્વ વિકાસવામાં મહત્વની ભૂમિકા ભજવતા હોય છે
- પરિવારનું વાતાવરણ તેના વિચારો પર અસર કરતુ હોય છે

સ્વને વિકસાવતી સંસ્થાઓ

- 2. શાળા :સ્વ વિકાસ માં શાળાની ભૂમિકા પણ ખુબજ મહત્વની છે

જેમાં 1. શાળાની ભૌતિક સુવિધાઓ

2 શાળાનું મનોવૈજ્ઞાનિક પર્યાવરણ

3 શિક્ષકની સજજતા

શિક્ષકની ભૂમિકા

- આજે તે વર્ગમાં બહુ સરસ વાચ્યું
- આજે તે ગૃહકાર્ય ચોક્કસાઈથી અને સુંદર અક્ષરોથી કર્યું
- આજે મહેશે ચિત્ર ખુબજ સરસ દોર્યું છે તો તેને બધા જોઈ શકે તે માટે બુલેટીન બોર્ડ પર મુકીશું
- આજે ભૂમિકાએ પ્રાર્થનાસભામાં ખૂબ સરસ રજુઆત કરી
- આજે રમત ના તાસમાં બે વિધાર્થી પડી ગયા હતા ત્યારે મોહન અને રમેશ દોડી આવી તેમને ઉભા કરી તેમની સારવાર કરી

સ્વ વિકાસમાં સમુદાય (સમાજ) ની ભૂમિકા

- વ્યક્તિ અને સમાજ – એક સિક્કાની બાજુઓ
- ભિન્ન સમાજ અને ભિન્ન અસરો
- કારકિર્દીની પસંદગી

Unit 3.3 રૂઢિયુસ્તતા અને પૂર્વગ્રહો

- રૂઢિયુસ્ત: આ માન્યતાઓ નો એક સમૂહ છે જે સામાન્ય રીતે આ અંગેના તર્કસંગત આધાર નો અભાવ છે કેટલાક તેમને સ્ટીરિયો ટાઈપ તરીકે ઓળખે છે
- Sterio type is a belief of some particular trait
- પૂર્વગ્રહો : એક વલણ છે જે વ્યક્તિને જૂથ અથવા તેના સભ્યો પ્રત્યે અનુકૂળ બિન અનુકૂળ રીતે સમજવા, અનુભવવા અને કાર્ય કરવા વિચારે છે.

પૂર્વગ્રહ

- પૂર્વ શબ્દ વ્યક્તિની આંતરિક ભાવનાઓ છે જે જ્ઞાનાત્મક અને ભાવાત્મક સામગ્રી પર ભાર મૂકે છે.
- પૂર્વગ્રહ લેટિન શબ્દ પરથી આવ્યો છેપ્રેજ્યુડાઈશ પ્રે એટલે પહેલા અને જુડીશીયમ એટલે ચુકાદો
- વંશીય, લૈગિક, જાતિ, ભાષા ના પૂર્વગ્રહ હોય

જાતિ, વર્ણ વ્યવસ્થા, ભાષાની ભૂમિકા સ્વ સમજ

- લિંગ અને જાતિ વચ્ચેનો અર્થભેદ
- વર્ણવ્યવસ્થા અને સ્વ
- ભાષા અને સ્વ

4.2.1 સ્વ-ઓળખની કટોકટીનો : અર્થ

- ઓળખની કટોકટીનો સૌપ્રથમ ખ્યાલ જર્મનીના મનોવિજ્ઞાની એરિક એરિકસને આપ્યો હતો
- પરસ્પર વિરોધી લાગણીઓનો અનુભવ અથવા એકસાથે અનુભવાતી વિવિધ લાગણીઓની વચ્ચે અનુભવાતી તીવ્ર ગૂંચવણભરી પરિસ્થિતિ જે વ્યક્તિને પોતાના વિકાસ અને સામાજિક અનુકૂલન વચ્ચે સંઘર્ષ પેદા કરાવે છે સામાન્ય અર્થમાં આ પરિસ્થિતિને ઓળખાણની કટોકટી તરીકે ઓળખી શકાય
- ઓળખાણની કટોકટી એ પોતાની જાતનું તીવ્ર વિશ્લેષણ અને ઉપલબ્ધ શોધ વચ્ચેના વિવિધ માર્ગો ના સંદર્ભમાં અનુભવાતી પરિસ્થિતિ છે

સ્વ-ઓળખની કટોકટી નો અર્થ

- જીવનનું ધ્યેય શું છે અને તમે કેવા પ્રકારના વ્યક્તિ છો એ બાબતે સ્પષ્ટતા ન હોવાથી મૂંઝવણ અને અસુખ અનુભવાતી લાગણી એટલે ઓળખાણ ની કટોકટી

- એરિક્સને માનવ વિકાસમાં અનુભવાતી કટોકટી નો સિદ્ધાંત રજૂ કર્યો જેને એરિક્સન નો મનો સામાજિક સિદ્ધાંત કહેવાય છે. આ કટોકટીને એરિક્સને 8 તબક્કાઓમાં વહેચી છે

4.2.2 એરિક્સનના મનોસામાજિક સિદ્ધાંતના તબક્કાઓ

- 1 વિશ્વાસ વિરુદ્ધ અવિશ્વાસ
- 2 સ્વાયતત્તા વિરુદ્ધ શંકા શરમ
- 3. પહેલ વિરુદ્ધ અપરાધ
- 4 ઉદ્ધમશીલતા વિરુદ્ધ લઘુતા
- 5 ઓળખ વિરુદ્ધ ભૂમિકા દ્વિધા
- 6 નિકટતા વિરુદ્ધ એકલતા
- 7 વ્યાપકતા વિરુદ્ધ સ્થગિતતા
- 8 નિષ્ઠા વિરુદ્ધ નિરાશા